

Hyvinvointialueen maaseutuvaikutusten arvioinnin (MVA) tarkistuslista

**MAASEUTUPOLITIikka
LANDSBYGGDSPOLITIK**

Hyvinvointialueen maaseutuvaikutusten arvioinnin (MVA) tarkistuslista

Tarkistuslista sisältää esimerkkejä siitä, mihin tulisi kiinnittää huomiota hyvinvointialueen päätösten valmistelussa ja toimeenpanossa etenkin maaseutuvaestön kannalta merkittävissä asioissa. Tarkistuslistaa voi kukin hyvinvointialue muokata tarpeidensa ja erityispiirteidensä mukaan. MVA:n voi yhdistää muihin arviointeihin, kuten osaksi hyvinvointikertomuksen sähköistä ennakkovaikutusten (EVA) arviointia.

Maaseutuvaikutusten arvioinnin tarkistuslistaa voi soveltaa tapauskohtaisesti arvioitava asia/päätösesitys (esim. hankinnat, palvelutaso ja -kriteerit, palveluverkko, erilaiset ohjelmat ja suunnitelmat) ja hyvinvointialueen erityispiirteet huomioiden. Tärkeintä on tunnistaa, millaisia vaikutuksia suunnitelmilla ja konkreettisilla päätöksillä on hyvinvointialueen maaseutualueilla asuviin ihmisiin, yhteisöihin, elinkeinotoimintaan sekä alue- ja paikallistalouksiin, sekä miten mahdollisesti negatiivisia vaikutuksia voidaan minimoida tai hakea vaihtoehtoisia ratkaisuja.

Maaseutuvaikutusten arviointi ja sen seuranta suositellaan toteutettavaksi osallistavana työpajana kunkin valtuustokauden alussa ja aina tarvittaessa. Näin MVA tulee luontevasti tutuksi uusille valtuutetuille. Arviointityö aloitetaan tarkistuslistalla. Tietoaineistoina voidaan hyödyntää paikkatietoa, kyselytutkimuksia, kohdennettuja kuulemistilaisuuksia ja/tai lausuntopyyntöjä. Piiloon jäävien vaikutusten selvittämiseksi tulisi järjestää osallistavia työpajoja maaseudun eri-ikäisille ja eri taustaisille asukkaille ja toimijoille. Arviointiprosessin askeleet on esitetty pelkistetysti kuviossa 1.

Kuvio 1. Maaseutuvaikutusten arviointimenetelmän yksinkertaistettu prosessikuvaus (Husberg ym. 2022, 37).

Hyvinvointialueen maaseutuvaikutusten arvioinnin (MVA) tarkistuslista (voidaan linkittää ennakkovaikutusten arviointiin)

Arviointikohde ja siihen liittyvät keskeiset tarkistettavat asiat	Maaseutuvaikutusten merkittävyys	Arvioidut toimenpiteitä edellyttävät maaseutuvaikutukset	Vaihtoehtoiset ratkaisut
<i>Huomioi myös harvaan asutun maaseudun erityiskysymykset.</i>	Esim. -2 (merkittävästi kielteinen), -1 (kielteinen), 0 (ei vaikutusta), +1 (myönteinen), +2 (merkittävästi myönteinen)	<i>Huomioita kielteisistä suorista ja välillisistä vaikutuksista</i>	<i>Vaihtoehtoisia ratkaisuja, mikäli kielteiset maaseutuvaikutukset arvioidaan suuriksi. Valitaan paras vaihtoehtoisista ratkaisuista.</i>

VAIKUTUKSET IHMISIIN (voidaan linkittää lapsivaikutusten arviointiin, sosiaalisten vaikutusten arviointiin, yhdenvertaisuusvaikutusten arviointiin)

Vaikutukset sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen saatavuuteen ja saavutettavuuteen, koettuun hyvinvointiin ja turvallisuuteen ja ihmisten väliseen tasa-arvoon

<p>1. Arvioi kuinka päätöksessä huomioidaan maaseudun olosuhteet ja paikallistuntemus.</p> <p>Maaseutualueille on tyypillistä hajallaan oleva asutus, pitkät matkat, ikääntynyt väestörakenne, alhaisempi koulutustaso ja puutteelliset tietoliikenneyhteydet.</p>			
---	--	--	--

Hyvinvointialueen maaseutuvaikutusten arvioinnin (MVA) tarkistuslista (voidaan linkittää ennakkovaikutusten arviointiin)

Arviointikohde ja siihen liittyvät keskeiset tarkistettavat asiat	Maaseutuvaikutusten merkittävyys	Arvioidut toimenpiteitä edellyttävät maaseutuvaikutukset	Vaihtoehtoiset ratkaisut
<i>Huomioi myös harvaan asutun maaseudun erityiskysymykset.</i>	Esim. -2 (merkittävästi kielteinen), -1 (kielteinen), 0 (ei vaikutusta), +1 (myönteinen), +2 (merkittävästi myönteinen)	<i>Huomioita kielteisistä suorista ja välillisistä vaikutuksista</i>	<i>Vaihtoehtoisia ratkaisuja, mikäli kielteiset maaseutuvaikutukset arvioidaan suuriksi. Valitaan paras vaihtoehtoisista ratkaisuista.</i>

VAIKUTUKSET IHMISIIN (voidaan linkittää lapsivaikutusten arviointiin, sosiaalisten vaikutusten arviointiin, yhdenvertaisuusvaikutusten arviointiin)

Vaikutukset sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen saatavuuteen ja saavutettavuuteen, koettuun hyvinvointiin ja turvallisuuteen ja ihmisten väliseen tasa-arvoon

<p>2. Arvioi päätöksen vaikutuksia</p> <p>a. asukaslähtöisyyteen</p> <p>b. palveluverkkoon</p> <p>c. palvelun/palveluketjujen sujuvuuteen</p> <p>d. palvelujen yhdenvertaiseen saatavuuteen</p> <p>e. hyvinvoinnin ja terveyden kokemukseen</p> <p>f. maaseudun asukkaiden tosiasiallisiin liikkumistarpeisiin ja -mahdollisuuksiin</p> <p>g. digitaalisten palvelujen, etäpalvelupisteiden ja jalkautuvien palvelujen kehittämiseen sekä niiden vaikutuksiin palvelujen yhdenvertaisessa saatavuudessa</p> <p><i>Maaseudun asukkaiden näkökulmasta kriittisiä sote-palveluja ovat mm. kotihoito-, neuvola- ja terveyskeskuspalvelut.</i></p> <p><i>Julkista liikennettä ei maaseutualueilla käytännössä ole. Taksiliikenne ei välttämättä toimi. Maaseudulla asuu ajokortittomia.</i></p> <p><i>Kokonaisuudessa on tärkeää huomioida asiointimatkojen kustannukset sekä palveluntuottajalle että asiakkaalle.</i></p>			
---	--	--	--

Hyvinvointialueen maaseutuvaikutusten arvioinnin (MVA) tarkistuslista (voidaan linkittää ennakkovaikutusten arviointiin)

Arviointikohde ja siihen liittyvät keskeiset tarkistettavat asiat	Maaseutuvaikutusten merkittävyys	Arvioidut toimenpiteitä edellyttävät maaseutuvaikutukset	Vaihtoehtoiset ratkaisut
<i>Huomioi myös harvaan asutun maaseudun erityiskysymykset.</i>	Esim. -2 (merkittävästi kielteinen), -1 (kielteinen), 0 (ei vaikutusta), +1 (myönteinen), +2 (merkittävästi myönteinen)	<i>Huomioita kielteisistä suorista ja välillisistä vaikutuksista</i>	<i>Vaihtoehtoisia ratkaisuja, mikäli kielteiset maaseutuvaikutukset arvioidaan suuriksi. Valitaan paras vaihtoehtoisista ratkaisuista.</i>

VAIKUTUKSET IHMISIIN (voidaan linkittää lapsivaikutusten arviointiin, sosiaalisten vaikutusten arviointiin, yhdenvertaisuusvaikutusten arviointiin)

Vaikutukset sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen saatavuuteen ja saavutettavuuteen, koettuun hyvinvointiin ja turvallisuuteen ja ihmisten väliseen tasa-arvoon

<p>3. Arvioi päätöksen vaikutuksia arjen turvallisuuteen kuten</p> <ul style="list-style-type: none"> a. ensihoidon saatavuuteen b. pelastustoimen toimivuuteen c. vapaaehtoisverkostojen toimintaedellytyksiin d. turvallisuuden tunteeseen <p><i>Maaseudulla toimivia vapaaehtoisverkostoja ylläpitävät/ovat mm. kyläyhdistykset, maaseudulla toimivat sote-järjestöt, kylillä toimivat turva-/pelastusryhmät (kyläväste), vapaapalokunnat.</i></p>			
--	--	--	--

Hyvinvointialueen maaseutuvaikutusten arvioinnin (MVA) tarkistuslista (voidaan linkittää ennakkovaikutusten arviointiin)

Arviointikohde ja siihen liittyvät keskeiset tarkistettavat asiat	Maaseutuvaikutusten merkittävyys	Arvioidut toimenpiteitä edellyttävät maaseutuvaikutukset	Vaihtoehtoiset ratkaisut
<i>Huomioi myös harvaan asutun maaseudun erityiskysymykset.</i>	Esim. -2 (merkittävästi kielteinen), -1 (kielteinen), 0 (ei vaikutusta), +1 (myönteinen), +2 (merkittävästi myönteinen)	<i>Huomioita kielteisistä suorista ja välillisistä vaikutuksista</i>	<i>Vaihtoehtoisia ratkaisuja, mikäli kielteiset maaseutuvaikutukset arvioidaan suuriksi. Valitaan paras vaihtoehtoisista ratkaisuista.</i>

VAIKUTUKSET IHMISIIN (voidaan linkittää lapsivaikutusten arviointiin, sosiaalisten vaikutusten arviointiin, yhdenvertaisuusvaikutusten arviointiin)

Vaikutukset sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen saatavuuteen ja saavutettavuuteen, koettuun hyvinvointiin ja turvallisuuteen ja ihmisten väliseen tasa-arvoon

4. Arvioi päätöksen vaikutuksia

- palveluiden yhteensovittamiseen kuntien peruspalveluiden kanssa
- hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöhön maaseutualueilla
- yksityisen ja kolmannen sektorin rooliin ja toimintaedellytyksiin kokonaisuudessa

Keskeistä on huomioida hyvinvointialueen toimiva yhteistyö kuntien varhaiskasvatukseen, perusopetukseen, lukio- ja ammatilliseen koulutukseen, liikunta- ja nuorisotyöhön sekä turvallisuussuunnitteluun sekä toimiva julkinen-yksityinen-kolmas sektori yhteistyö.

Haja-asutusalueilla kansalaisjärjestöt, seurakunnat ja kansalaisopistot ovat keskeisiä hyvinvoinnin edistämistyötä tekeviä kolmannen sektorin tahoja, kyläkoulut ja kylätalot puolestaan tärkeitä toiminnan paikkoja.

Hyvinvointialueen maaseutuvaikutusten arvioinnin (MVA) tarkistuslista (voidaan linkittää ennakkovaikutusten arviointiin)

Arviointikohde ja siihen liittyvät keskeiset tarkistettavat asiat	Maaseutuvaikutusten merkittävyys	Arvioidut toimenpiteitä edellyttävät maaseutuvaikutukset	Vaihtoehtoiset ratkaisut
<p><i>Huomioi myös harvaan asutun maaseudun erityiskysymykset.</i></p>	<p>Esim. -2 (merkittävästi kielteinen), -1 (kielteinen), 0 (ei vaikutusta), +1 (myönteinen), +2 (merkittävästi myönteinen)</p>	<p><i>Huomioita kielteisistä suorista ja välillisistä vaikutuksista</i></p>	<p><i>Vaihtoehtoisia ratkaisuja, mikäli kielteiset maaseutuvaikutukset arvioidaan suuriksi. Valitaan paras vaihtoehtoisista ratkaisuista.</i></p>
<p>VAIKUTUKSET IHMISIIN (voidaan linkittää lapsivaikutusten arviointiin, sosiaalisten vaikutusten arviointiin, yhdenvertaisuusvaikutusten arviointiin)</p>			
<p>Vaikutukset sosiaali- ja terveystieteiden sekä pelastustoimen saatavuuteen ja saavutettavuuteen, koettuun hyvinvointiin ja turvallisuuteen ja ihmisten väliseen tasa-arvoon</p>			
<p>5. Arvioi miten päätös mahdollistaa jo olemassa olevien hyvien käytäntöjen säilymisen ja joustavan soveltamisen.</p> <p><i>Hyviä käytäntöjä on luotu sote-kuntayhtymissä, pelastustoimessa, kunnissa ja järjestöissä sekä maaseudun paikallisyhteisöissä.</i></p>			

Hyvinvointialueen maaseutuvaikutusten arvioinnin (MVA) tarkistuslista (voidaan linkittää ennakkovaikutusten arviointiin)

Arviointikohde ja siihen liittyvät keskeiset tarkistettavat asiat	Maaseutuvaikutusten merkittävyys	Arvioidut toimenpiteitä edellyttävät maaseutuvaikutukset	Vaihtoehtoiset ratkaisut
<p><i>Huomioi myös harvaan asutun maaseudun erityiskysymykset.</i></p>	<p>Esim. -2 (merkittävästi kielteinen), -1 (kielteinen), 0 (ei vaikutusta), +1 (myönteinen), +2 (merkittävästi myönteinen)</p>	<p><i>Huomioita kielteisistä suorista ja välillisistä vaikutuksista</i></p>	<p><i>Vaihtoehtoisia ratkaisuja, mikäli kielteiset maaseutuvaikutukset arvioidaan suuriksi. Valitaan paras vaihtoehtoisista ratkaisuista.</i></p>
<p>VAIKUTUKSET IHMISIIN (voidaan linkittää lapsivaikutusten arviointiin, sosiaalisten vaikutusten arviointiin, yhdenvertaisuusvaikutusten arviointiin)</p>			
<p>Vaikutukset maaseudun asukkaiden, yhteisöjen ja yhdistysten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin</p>			
<p>6. Arvioi maaseudun asukkaiden tosiasiallisia mahdollisuuksia osallistua - antaa palautetta, tulla kuulluksi ja vaikuttaa.</p> <p><i>Hyvinvointialue voi olla alueeltaan laaja. On tärkeää varmistaa, että eri osissa hyvinvointialuetta asuvilla asukkaita on yhtäläiset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa. Osallisuutta tulee rakentaa monikanavaisesti ja varmistaa osallisuustyön jatkuvuus. Järjestöt ovat luonteva yhteistyötaho.</i></p>			
<p>7. Arvioi miten päätöksellä tuetaan järjestöjen ja yhdistysten toimintaedellytyksiä mm. avustusten ja kumppanuussopimusten kautta.</p> <p><i>Järjestöt tekevät merkittävää ennaltaehkäisevää työtä ja tarvitsevat tähän myös resursseja. Järjestöjen työ on tärkeää huomioida monialaisesti kokonaisuudessa. Ennaltaehkäisevää työtä tekeviä järjestöjä ovat mm. sote-järjestöt, kyläyhdistykset, liikunta- ja kulttuuriyhdistykset, 4H sekä vapaapalokunnat.</i></p>			

Hyvinvointialueen maaseutuvaikutusten arvioinnin (MVA) tarkistuslista (voidaan linkittää ennakkovaikutusten arviointiin)

Arviointikohde ja siihen liittyvät keskeiset tarkistettavat asiat	Maaseutuvaikutusten merkittävyys	Arvioidut toimenpiteitä edellyttävät maaseutuvaikutukset	Vaihtoehtoiset ratkaisut
<i>Huomioi myös harvaan asutun maaseudun erityiskysymykset.</i>	Esim. -2 (merkittävästi kielteinen), -1 (kielteinen), 0 (ei vaikutusta), +1 (myönteinen), +2 (merkittävästi myönteinen)	<i>Huomioita kielteisistä suorista ja välillisistä vaikutuksista</i>	<i>Vaihtoehtoisia ratkaisuja, mikäli kielteiset maaseutuvaikutukset arvioidaan suuriksi. Valitaan paras vaihtoehtoisista ratkaisuista.</i>
VAIKUTUKSET PAIKALLIS- JA ALUETALOUKSIIN (voidaan linkittää yritysvaikutusten arviointiin)			
Vaikutukset elinkeinotoiminnan ja yrittäjyyden edellytyksiin maaseutualueilla			
<p>8. Arvioi päätöksen vaikutuksia maaseudun yritysten ja järjestöjen mahdollisuuksiin toimia palveluntarjoajina hankinnoissa.</p> <p><i>Tällaisia hankintoja ovat mm. hoivaan, hoitoon, ruokahuoltoon ja energiaan liittyvät hankinnat. Kokonaisuudessa hyvä huomioida myös ei-lakisäätöiset palvelut.</i></p>			
<p>9. Arvioi päätöksen ja toiminnan vaikutuksia</p> <p>a. maaseudun pito- ja vetovoimaan asuinpaikkana b. osaavan työvoiman saatavuuteen c. maaseudun mainearvoon</p> <p><i>Hyvinvointialueen toiminta vaikuttaa maakunnan ja sen maaseutualueiden houkuttelevuuteen asuin- ja työpaikkana. Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus vaikuttaa alueiden vetovoimaan.</i></p>			

Hyvinvointialueen maaseutuvaikutusten arvioinnin (MVA) tarkistuslista (voidaan linkittää ennakkovaikutusten arviointiin)

Arviointikohde ja siihen liittyvät keskeiset tarkistettavat asiat	Maaseutuvaikutusten merkittävyys	Arvioidut toimenpiteitä edellyttävät maaseutuvaikutukset	Vaihtoehtoiset ratkaisut
<p><i>Huomioi myös harvaan asutun maaseudun erityiskysymykset.</i></p>	<p>Esim. -2 (merkittävästi kielteinen), -1 (kielteinen), 0 (ei vaikutusta), +1 (myönteinen), +2 (merkittävästi myönteinen)</p>	<p><i>Huomioita kielteisistä suorista ja välillisistä vaikutuksista</i></p>	<p><i>Vaihtoehtoisia ratkaisuja, mikäli kielteiset maaseutuvaikutukset arvioidaan suuriksi. Valitaan paras vaihtoehtoisista ratkaisuista.</i></p>
<p>VAIKUTUKSET YMPÄRISTÖÖN JA KESTÄVÄN KEHITYKSEN EDISTÄMISEEN MAASEUTUALUEILLA (voidaan linkittää lapsivaikutusten arviointiin, sosiaalisten vaikutusten arviointiin, yhdenvertaisuusvaikutusten arviointiin)</p>			
<p>10. Arvioi päätöksen vaikutuksia maaseudun kestäväan kehitykseen.</p> <p><i>Kestäväan kehitykseen liittyy ekologinen, sosiaalinen, taloudellinen ja kulttuurinen ulottuvuus.</i></p>			